National Library of Israel

Doar Hayom - דאר היום, 23.07.1926, page 4

מבעד למסוה

(מ[illegible] הכללה)

[illegible] בשמחה אצ[illegible] עושים חגיגות [illegible] שמות על הר הצו[illegible] פים, וחגיגת אבן־[illegible] הפנה של הספריה הלאומית מול המכ־[illegible]

ללה שלנו בתשעת ימי האבל דוקא — הלא תוכיח!

ובאמת, איני מכין כלל מפני מה העתו־נים שלנו זועפים ומתרעמים כ"כ, שלא הו־מינו אותם לחגיגת־מצוה זו? ראשית, יש מסתמא טעמא במילתא, והשנית, ידידים באים בעצמם אל החתונה, כידוע, ואינם מחכים להזמנות. והא ראיה: ר' עזמות!

מהמת שר' עזמות שליט"א אינו רדקטור ולא „פייפיר" ולא „נזיטה" אלא בשר־ודם, שיש לו נשמה ומסוה וסמוקינג ופונטין־פן וזוג רגלים לריצה ואינו מחכה לעולם להז־מנות, אדרבה! באשר אין מזמינים אותו שם הוא מופיע. במקום שאין אפילו פלפל שחור צומח שם הוא פורח ובכל שמחה צנועה וחשאית, הוא אורח וגם את תלמידיו הוא לוקח או שולח, ואח"כ בעש"ק — נעשה שמח!...

ובאמת, מי ידיד למכללה שלנו כמוני? ראשית, מפני שנוי השם בלבד, שנתגלה ע"י תלמידי באוניברסיטה מתוך הארכיבון שלה נופא ולא נודעו עקבותיו למרות כל החקירה ודרישה עד היום הזה. והשנית, מפני מעשה שהיה שם, שדנו לשרפה ועשו „בורא מאורי האש" בעד שמונים פונט נירות למכתבים, מעטפות וקבלות, פנקסים ושאר־ירקות אך ורק מפני שהדפיסו עליהם, לא בירושלם הבירה אלא שם בלונדון המטטירה. את השם הארור: „המכללה העב־רית בירושלים". והוציאו, כמובן, נ' פשמים שמיוחדים לה־תחת דירית חדשים בשם „האוניברסיטה ד. ירושלים".

ואם מטט לכם כל זה, הרי לכם שיר מעשה שהיה בחבר־נהנים, שעלתה מתאום על דעתם, אחרי קריאת השעור של עזמות, לראה, להחליף על מכונותיהם את הכתו־[illegible] הספרנטית: „מהפוסטה אל האוניבר־[illegible]" ולכתב בלשון־הקדש: „מהדאר אל המכללה". ואיימו מגבוה על „הנשר" בלי שום פשר, שיבטלו עמו את הקשר, והשופרים המסכנים אמרו בערבית: „רשר!"...

ולו לעצתי ישמעו שם על הר הצופים, הייתי מציע להם לשנות גם את שם המוסד שיבנה לזכר ולפסון ולא יקרא שמו בישראל: „הספריה הלאומית" — שם בנלי־ירושלמי, טפו! — אלא כך: „הביבליותיקה הנציר־נלית" בהדגשה רוסית־מוסקבית טהורה הבאה ב„מיאכפי" ובמלעיל. ושיצלצל ממש כמו... נו, כמו: „האוניביערסיטה הסטודיענ־טית" או יותר נכון כמו: „האסימילציה והאס־פירציה של הקונסטליציה, ז"א, הפציפיקציה והפרודוקטיביזציה הפסקוניקציה של האכסקר־טיבה". עיין מאמרו הראשי של י. סולרציה בה„פועל הצעיר" האחרון מספר 36.

חייבים, רבותי, שאחרי כל ה„איספרו־ביזציה" הזו מוצא אני לנחוץ ללכת ישר לרופא־השנים שלי...

* * *

ומרנ שיחי וכאב־שני, לא עליכם, שכחתי לספר לכם את עיקר המעשה. — כיון שלא רצה החר לבוא אל המערכת כלומר אל הרדקציה ולא נשלחה הזמנה לחגיגה זו, מה עשיתי? — מה שעשו אבותינו: שויתי רגלי כאילות והתחלתי מדלג שור ומקפץ על הגבעות עד שבאתי ישר אל החר. וככה זכיתי גם אני, כלומר ר ק אני להשתתף בלא־יודעים ובצנעא כראוי לחגיגה צנועה שכזו, ביום ראשון בשבת, שבעה ימים לירח אב...

לכבוד היום לבשתי כפרופיסור אמתי, לא של כימיה ולא של מדעי הרוח והגשם אלא כפרופיסור שלא מן המנין ולא אל הענין, דהיינו: לא סמוקינג לבן אלא פרק שחור, פרק־פנולים שלי, זכר לחורבן. גם חבשתי את המסוה שלי הדק היטב אל פני לבל יכירני המזכיר ואני איני מן ה„משפחה", ואנה אני באו?...

ורוצים אתם מסתמא לדעת, קונדסים שלנו, מה היה שם? — לא כלום. שייך לומר: „לא כלום!". היה היו דוקא כשני מנינים שלמים עם כל הפרופיסורים ודוקטורים, ריק־טורים ורי־רקטורים, ועם כל הסטודנטים והפצינטים והשופרים והאוטומובילים. חסרו רק המחותנים העקריים: „איש־החר" בכבודו ובעצמו והמזכיר על פרשת־דרכים שנסעו לחו"ל.

בקצור, הקהל היה קטן והשמחה היתה מעטה, ממש כדברי השירה העממית בז'רגון:

„תשעה באב די אחונ'קע —

„קיינער ניטש נעקומען!"...

(החתונה היא בט' באב — ואיש לא בא ולא שב!).

ואם תרצו, שאגיד לכם את כל האמת, לא היתה זו חגיגת אבן־הפנה, אלא, כמו שהעיר לי שכני בצדק — סתימת־הגולל, מעין „הופה שקטה" שעושים בחטיפה ובצנ־עא. ואולם פטור בלא כלום ובלא נאום אצלנו אי־אפשר.

לא אספר לכם כלום על ה„ספיטש" הקטן של מנגם ולא על הדרשה של פרופיסור שלום שדבר הפעם בשפה רפה כדרך שאומ־רים „שלום" בתשעה־באב, כידוע; חסר היה שם לא רק רוח־הקדש ולא רק סימן נקבה אלא גם לשון נקבה. וראיה לדבר: במקום ה„פריסה" היה רק פ ר ס. והוא, בכח דבר־נותו הירוע הקסים ממש את שומעיו. נפתחו חרצובות לשונו ודבר לא רק על העצים ועל הא ב נ י ם שהונחו ביסוד הספריה, אלא שהזכיר נשכחות ודבר על הרדיפות והחר־מות שסבלו בני־ירושלם לפני ארבעים שנה כשנתפסו בדבר עבירה ר"ל ונשרו ה„טרפה־פסול" של הספריה מכיסם. ומתוך שיטפא־דלישנא דבר על הספריה הלאומית שנוסדה אז ע"י „בני־ברית", בן־יהודה וחזנוביץ, הרבה שנים קודם שהופיעו הברנמנים בא"י, בזמן שהיה מקום בספריה הלאומית לספרנים ירושלמיים שלנו.

* *

אבל אין זה מענינו כלל, והעיקר מה שרציתי לספר לכם הוא ענין הכבודים והעליות שחלק הגבאי־ראשון איש לפי ערכו. מתחילה הכהן, זקן־הספרנים שאינו יכול להפרד מזקן־התרבושים שלו בעירנו עד היום הזה, אחריו „הנשר" הגדול מלונדון־דליטא, שלישי — ר' יהושע בן־נון זקן הסטודנטים על הר־הצו־פים וזקן־לנבדים במעמקי השכונה „הכר־אינטלגנטית" בירושלם, ואחרון אחרון חביב — זקן־הפרופסורים ר' עזמות, וכלם נתכברו במשחת־הקדש של הטיח על האבן.

ולא לחנם אמרו חז"ל: הכל חייבין בחגיגה ואפילו „חרש". ותיתי לו לד"ר זה, שזרק אבן ונפץ את קרום־הקרה של הרציניות הקרה והשמיע קצת מילתא־דבדיחותא. פתח את דרושו במלי דרבנן ומענינא־דיומא, וכדאים באמת הרב־רים לשמעם.

„אמר ר' אסי: ד' קבין מוח נמצאו על אבן אחת. עולא אמר: תשעה קבין מוח! ועל אבן אחת יו שהונחה היום, מי יודע כמה וכמה אלפי מוחות ישברו, של אנשי מדע ורוח מתוך קריאתם וחקירתם במוסר זה!".

ושכני רומז לי: רשום, עזמות! חמר טוב בשביל!

ולע"ע יושבים תלמידי על האבנים ומשברים את מוחם הם לדעת ולהבין, למשל, מפני מה עשו את החגיגה הזו דוקא בתשעת ימי האבל? — אבן זו שהיתה מונחת כמה שנים ויובלים — כן הם שואלים אותי — יכלה לחכות עוד יומים ואפילו עוד חצי שנה עד שישוב הד"ר מחו"ל, ולא היה העולם מתהפך חלילה?

והשנית — וזהו העיקר! — למה עשו „שבת לעצמם" כאלו הספריה היא שלהם ומונופוליזציה היא בידיהם וכאילו — כן הם צועקים — אין לנו לא זליק ולא הלק ב„ביבליותיקה" ולא נחלה ב„אוניברסיטה"?

סוף דבר, אחרי קריאת המגלה של הבנין בנגון של „איכה" ולאחר שהצניעו אותה בבקבוק־זכוכית מתחת לאבן נתפזר הקהל בלא ברכת־פטורין ובלא אמירת־שלים כמעט, ואפילו בלא שירת „התקוה", ומה שגרוע מיה בלי קצת „לחיים", כמנהג חסידים ואנשי־מעשה שלנו בבני־ברק, וגם בלא „סנדוויט־שים" מהשחיטה ה„ניוטרלית" בשער יפו, הידועה לכמה „מטרוניתות" מבית־הכרם וגם קצת מתל־פיות — כמו בחגיגת־המים, להבדיל, — בקצור, הכל היה יבש כמו הנאומים.

ובשעת הפרידה סח לי אחד ה„סטודנ־טים" כי הקדים ואכל סעודה־מספקת לפני ה„התונה", כאלו נבא לבו בקרבו. אמר לו השמש:

— אל תאכל, יא שיך! אחרי־כן תהיה סעודה גדולה והרבה אכילה ודברים טובים כמו אז... ובשעת דבורו לקק את שפתיו בלשונו.

בנראה, זכר את ה„דגה" ואת הסעודות שהיו מתקינין בכל תריסר ה„פתיחות" של המכללה, כידוע.

* *

ורואה אני בכם, חביבי, שכמהים וצמ־אים הנכם לדברי רבכם ורוצים כלכם שאספר לכם במקצת ועפ"י דרכי מכל אשר היה שם אצל הכתל־המערבי בליל תשעה־באב בשעת ה„קינות" וביחוד בשעת הדחק והצפיפות ר"ל, מהיכא־תיתי! מדוע לא? איך אומרים אצלנו בת"א? — בב־ק־שה!

ראשית חכמה הלכתי בחליצת הסנדל ובגרבים ממש מביתי אשר ברחוב הנביאים עד ה„כותל", וכתלמיד־חכם אמתי לא יצאתי חלילה יחידי בלילה. הלכתי לראות את „תהלוכת־אבל" של אחב"י העולים ויורדים ברחוב הבטרק, זוגות זוגות כמו בתיבת־נח — זכר ונקבה ברא אותם.

בני־דודנו יושבים על פתחי חנויותיהם לאור הלוקס, שאננים ושלוים על הרומיהם כחמרא על דורדיא, כשפיטום־הנרגילה בפיהם מעלה קטורה באפם ומבלבל בקול רם: בול־בול־בול־בול!". הגרמפון מנגן להם תחת החטם את נגון ה„מאוואל" (מין „יעלה" של יום־כפור שלנו!). ואחרי כל סוף־פסוק הם עונים אחריו מתוך השתפכות־הנפש ובאנחה שלהם התפתחה הפעם ומדת הכנסת־אורחים גדולה מעומקא־דלבא: „א־א־אח!!". יושבים הם שכנינו בשקט, בעידון ובנחת ונהנים מזיו איקונם של אחב"י וביחוד מבנות־ישראל, בבחינת זה נהנה וזה אינו חסר, ולא עוד אלא שמלווים אותם בדברי חבה יתרה בלשונם.. שקוע במחשבותי העז־מותיות הובילוני רגלי מבלי משים אל הסימטא הצרה והאפלה המוליכה לכתל־המערבי והומה מרב יהודים ויהודיות, כן ירבו, וביחוד מרוב לשונותיהם, שלא ידבו. זרועות נטויות נחתו בי בדרך הלוכי ודחיפות אין מספר בצד ובכתף על כל פסיעה ופסיעה — ואני קבלתי הכל באהבה, יותר טוב מאשר לקבל משוטרים ערבים בשמעון־הצדיק. פגשוני שני יהודים פוזיזים כנראה, מהעליה הרביעית, אחד בא מלפני ודחפני לקדם ימינה ואחד מאחור, שמאלה, ועשוני גלגל החוזר, מעין פוט־באלל, ביניהם.

בקצור, כשנגשתי בסכנת־נפשות ממש קרוב אל הכתל, והנה קול ענות יהודים ויהו־דיות נשמע ברמה. אחב"י דוחקים זה את זה במבוא הצר והודפים בצד ובכתף ומטפסים ועולים במסירת־נפש על ידיהם ועל רגליהם בשביל לכבש מקום, מלאים צער ודאגה שמא יקדמם אחר או שמא יברח הכותל, כאלו אינו עומד ומחכה להם זה אלפים שנה...

ואני ר' עזמות בתוך עמי אנכי עומד, לא עליכם, לא לקדם ולא לאחור, לא לבצע ולא להקיא, ועל כלם היא האשה השמנה אשר הוכיח ה' לי לעמד אתה במחיצתה ברוחק גדול ושאר החלוצקים' לי חומה מימיני ומשמאלי.

וחידוש גדול היה לי כל הענין, מחמת שזוהי הפעם הראשונה שזכיתי לראות אוכ־לוסין רבים מאחב"י, בן פורת יוסף, שאספו ונתקבצו מכל פרברי ירושלם, הקבוצות ות"א, ואפילו מחברון עיה"ק, כלם יחד נקבצו ובאו אל הכתל. ראיתי שם שני מיני חלוצים. יהודים חלוצי־סנדלים וחלוצים בלי גרביב וכובעים, והעיקר חלוצות בלי שרוולים, שבאו בנראה, לשמע את דרשותיו של הדרשן־השוטה בז'רגון ולהאציל מ ר ו ח ן עליו...

וצריך אני להודות כי השוטרים מבני־דודנו הצטיינו הפעם ומדת הכנסת־אורחים שלהם התפתחה הפעם בקרבם וקרבו את אחב"י לרבות הנשים, בפיהם ובידיהם, לאות חביבות יתרה. השתמשו בכל אוצר לשונם העברית וצעקו: „סידה! סידה!" (הצדה!), „גי־ב־רת, בבקשה!" והגימל דגושה מאד. ותיתי לו לקצין האנגלי ר' דובצי שיחיה, שעמד על המשמר, וכשנסה אחד מ ש ו ט־ ר י נ ו לנגע ביולד ולנער בו, בנזיפה, אמר הקצין בלשונו: „דו'נט ביט איט!" [illegible] אותו, זכר לצעקות שלנו [illegible] ואולי מיום־הכפורים: [illegible] תקר...

מן המצר קראתי לו: „[illegible]" האנגלי ענני במרחב: „[illegible]" אמרתי לו: ליהודים צריך לומר: „[illegible]" והוא צעק מיד בלשונו: „[illegible]" בסגול לעם סגולה. וכשנסיתי לתקן לו ב„פתח" אמר לי בצחק: „You are pulling my legs" (אתה לוענ לי!) ובב"ן הוסיף תלמידי זה החדש קרא ולחכרין בשמו: „Let, let" כלומר: לאט, לאט! ואחב"י עברו לפני קצינו עשרת־השבטים כבני־מרון, מבטים בפנים בבקשה ובתחנונים כאלו הי[illegible] שלנו היא חסר ומרת־הרחמים בצדם. [illegible] דחיקה גדולה יצאתי מן המצר [illegible] ובכל אברי ומיד רצתי אל הכתל ובר[illegible] רם על הגומל...

באותה שעה למדתי שני דברים, כי בשעה שבני־דודנו ובני־עשרת השבטים הש[illegible] תדלו לסגל להם את לשוננו, התאמצו אחב"י לדבר ולצעק זה אל זה בלשונו של גרבסקי ושל פטליורה ודניקין: „פאו'אליסטי!" — „פשאקרעוו!" ולא חלו ולא הרגישו יהודינו כי אזנים ל„כתל"...

והעיקר למדתי שאם הממשלה שלנו [illegible] ר ו צ ה הרי יש שקט וסדר בלא קורבטש ב[illegible] ובלא חרפות וגדופים והכל על מקומו בש[illegible]

ויהודי אחד בעל זקן מחנוני מהנה־יה[illegible] ובן־בית אצל הכתל, עמד בפנה ודבר בהת־להבות ובכל אבריו עם חברו, ואגב נתן „עצות" בקול רם, כמנהג גובראין יהודאין, איך להנחיג סדר בתתלוכה אל „הכתל" בליל זה. וכשהמגילה בידו אמר לחברו: מכיון שנתרבו בלי עין־הרע אוכלסי אחב"י בירושלם הגיע הזמן לאחת משתי אלה — או שיהרסו את הקירות והחומות הנמיכים האלה כדי שיוכלו אחב"י לעבר במרחב או שיהיה יד התשעה־באב ה א ח ר ו ן ואחרים יוכלו לקבל מאתנו את הירושה הזו לעולם...

ונזכרתי בשעת מעשה את אשר שמעתי